

PRILOZI STUDIJI O DUGOM OTOKU

Mnošto je razasutih podataka o Dugom otoku u objavljenim i neobjavljenim izvorima. Znanstvenici posežu za njima, ali ipak do danas još nemamo orijentacijske slike o tom našem najvećem otoku u zadarskom arhipelagu, koja bi trebalo da posluži kao uporište za dalja dublja i svestranija istraživanja. Zato je namjena ovoga rada da u najkraćem opsegu dade zaokruženi pregled kulturno-historijskih prilika na Dugom otoku. Nova građa i nove studije trebalo bi da upotpune njegove nedostatke i osvijetle ono što njime nije bilo moguće obuhvatiti. Prirodno je što su u ovom radu obuhvaćeni i neki već u znanosti dotaknuti problemi. Oni na taj način izlaze iz svoje izoliranosti i ulaze u organski sastav sumarnog pregleda te tako dobivaju novi osmišljaj i mjesto u kronološkom nizu promjena na Dugom otoku za period od nekoliko milenija, a to je prva i glavna svrha ovoga rada.

Suvremeni je znanstveni postulat da se dadu zaokružene slike o nekom predmetu, području ili vremenu. Metodološki bi zato jedan od idućih zadataka bio da se izradi cjelokupna bibliografija radova o Dugom otoku. Dalji rad bio bi upotpunjavanje i ispravljanje onoga što je prije objavljeno. U vezi s time bilo bi poželjno da se svi zainteresirani o dugootočkoj problematici dogovorno late tog zadatka te u dogledno vrijeme pruže znanosti i našoj javnosti što potpunije podatke o tom zadarskom najvećem otoku, predziđu Zadra u prošlosti i privlačnom izdanku u sadašnjosti. Dugi otok se doduše ne može izdvojiti od svoga zaleđa Zadra i obližnjih otoka, pa će proučavanje često trebati proširiti na zadarsko područje kao cjelinu. Za osvjetljavanje dugootočke problematike to može imati samo prednost jer će se ona na taj način pokazati bolje osvijetljena i više osmišljena, a to je cilj svakoga znanstvenog rada.

IME DUGOG OTOKA

Dugi otok dobio je ime po svom neobičnom geografskom obliku. Iako nije najdulji jadranski otok, ipak mu to ime bolje pristaje nego ijednom drugom našem otoku. Dug je preko 46 km, a najveća mu je širina, kod Sali, svega oko 5 km. Na jednom se mjestu, južno od Savra, suzio tek na nešto više od 1 km. Smjestio se između 31°58' i 32°54' istočne dužine i 43°52' i 44°11' sjeverne širine.¹ Geografski pripada zadarskom arhipelagu i ujedno je najveći otok toga arhipelaga. Svojim smještajem prema otvorenome moru Dugi otok je na našoj krajnjoj nacionalnoj i jezičnoj periferiji.

Današnje prihvaćeno ime *Dugi otok* niti je historijsko niti je lokalno. Domaće ga stanovništvo obično naziva samo »otok« ili »naš otok« ili prema tal. Ižula groša (tal. Isola grossa).

U historijskim se izvorima Dugi otok spominje pod više različitih imena. Poznati su:

- Pizuch* u 10. stoljeću.²
- Silago* oko 995. godine³
- Insula Silagus (Silago)* 1060. godine⁴
- Tilagus* 1195. godine⁵
- Insula magna* 1287. godine⁶
- Insula maiori* 1289. godine⁷
- S(anc)ta Maria* 1311. godine⁸
- Insula Bosave* 1327. godine⁹
- Insula Mečani* 1341. godine¹⁰
- Insula Verbigni* 1370. godine¹¹
- Veli otok* 1460. godine¹²
- Isola di Sale*¹³

¹ J. Poljak, Geomorfologija otoka Dugog, Prirodoslovna istraživanja JAZU, 16, 3 – 32.

² Dr F. Rački, Documenta historiae chroaticae periodum antiquam illustrantia, Zagrabiae 1877 – Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, 7, 404. (Doc.)

³ Doc., 123.

⁴ Doc., 59.

⁵ Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, 2, 274. – Sabrao i uredio T. Smičiklas. (Cd.)

⁶ Cd., 6, 590.

⁷ Vjesnik kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskog arkiva, 1, 253, Zagreb 1899. (Vj. zem. ark.)

⁸ Fascimile della carta nautica di Pietro Visconti di Genova dell' a. 1311. M. Šenoa, Prilog poznavanju starih naziva naših otoka, Geografski glasnik, XI–XII, Zagreb 1949/50. (Šenoa, Prilog)

⁹ Cd., 9, 335.

¹⁰ Cd., 10, 607.

¹¹ Cd., 14, 298.

¹² Dr Đuro Šurmin, Hrvatski spomenici, svezak I, Zagreb 1898. – Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium, VI, 221.

¹³ C. F. Bianchi, Zara Christiana, II, 77, Zara 1879, bez dokumentacije. (Zara Christiana)

Insula Sale 1475. godine^{13a}
Proversa u 15. stoljeću¹⁴
Insula Templi u 16. stoljeću¹⁵
Isola grossa u 17. stoljeću¹⁶

Sva su ta imena rezultat određenih historijskih uvjeta, koji se mogu svesti na političku pripadnost Dugog otoka,¹⁷ na privrednu važnost njegovih naselja po kojima se često kao »pars pro toto« naziva čitav otok, na geografski izgled i položaj Dugog otoka i nacionalni sastav stanovništva, a nisu bez važnosti ni crkveno-vjerske prilike na njemu.

2

DUGI OTOK DO PISANIH IZVORA

Prije 10. st. Dugi otok nije identificiran u historijskim izvorima. Ipak je sigurno da je Dugi otok bio naseljen već od srednjeg paleolitika. Na lokalitetu *Panjorovica* (kod svjetionika na Velom Ratu) otkriveni su artefakti koji pripadaju paleolitskim kulturama musterijena i orinjasena. Isto su tako na raznim mjestima pronađene kremene rukotvorine koje pripadaju neolitskim kulturama.¹⁷ O naseljenosti Dugog otoka u predrimsko vrijeme svjedoče i neki toponomastički relikti, koji po mišljenju znanstvenika pripadaju čak keltsko-ilirskom jezičnom periodu, a neki možda i ranijim, davno iščezlim mediteranskim jezicima. Takav je jedan reliktni naziv otočića Lavsa (ili Lapsa) u Kornatima. O njemu P. Skok¹⁸ prema Dauzatu¹⁹ misli da »zadržava očito keltsko-ilirski pridjev očuvan u latinskom izrazu *lapides lausiae* škriļjevac«. ²⁰ I za naziv *Aba*, kako se naziva

^{13a} Ispor. Ivo Petricioli, Spomenici iz ranog srednjeg vijeka na Dugom otoku, Starohrvatska prosvjeta, III serija, svezak 3, str. 62, bilj. 59. i 60, Zagreb 1954. (Petricioli, Spomenici). Na tom je mjestu i dokumentacija o podatku.

¹⁴ Fascimile del planisfero del mondo conosciuto del XV secolo, orig. Firenze (Šenoa, Prilog). – Proversa je morski prolaz između Dugog otoka i otoka Kornata. Nije nimalo čudno što je sav otok prozvan po tom prolazu kad se zna kolika je njegova važnost na morskom putu iz otvorenog mora prema mirnim vodama kanala između oba reda zadarskih otoka i kopna i prema samome Zadru.

¹⁵ Carte Pisane (Šenoa, Prilog).

¹⁶ Isola grossa bilježi se 1655. godine, Congregatio nationis Illyricae (Šenoa, Prilog). Tako je i u Bianchija (Zara Christiana).

¹⁷ Politički je Dugi otok uvijek bio vezan za Zadar, pa je i njegova politička pripadnost uvijek bila određena političkom pripadnošću samoga Zadra. Izuzetak je jedino kratak vremenski period između 1918. i 1944. godine (3. XI 1944. – dan oslobođenja Zadra) kada je Zadar bio pripojen Italiji – a Dugi otok ostao u Jugoslaviji.

¹⁸ B. Čečuk, Jadran u prehistoriji, Pomorski zbornik 6, Zadar, 1968, 386,400, i ondje citirana literatura.

¹⁹ Akademik Petar Skok, Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, str. 128, Zagreb, 1950. (Sl. i rom.).

²⁰ Le Français moderne, V, 376.

²⁰ Dauzat kaže da je »predromanska riječ lausa alpinska i ide zajedno sa lava, lavana, franc. avalanche« (Cit. iz Sl. i rom.).

nekoliko otočića u Kornatima (Vela Aba, Mala Aba, Gornja Aba, Donja Aba, Abica) Skok također utvrđuje da je neslavenskog podrijetla.²¹ To utvrđuje i za nazive Telašćica i Magrovica, o kojima kaže da »nijesu latinski nego predrimski.«²² Protivno Skokovu mišljenju da »naziv Sali potječe . . . iz rimskog vremena«,²³ G. Maver drži da to nije romanska riječ (sale – sol) nego se možda u njoj krije mediteranska baza sala (kanal), a to bi se dalo pravdati geografskim položajem i važnošću Sali jer se nalaze u važnom morskom prolazu između dva reda glavnih zadarskih otoka, s jedne strane Kornata i Dugog otoka, a s druge strane Pašmana i Ugljana.²⁴ Sali su i danas najveće naselje na Dugom otoku, a prvi je poznat pisani podatak o Salima iz god. 1289: » . . . aficto tibi quidam Iuane Coradini uocato . . . omnes terras meas positas in Insula maiori ad tertium in confinio Cut et Sali . . .«²⁵ Bianchi u spomenutom djelu kaže da spomena o Salima ima već »in diploma del Rè Colomano del 1105, con cui egli la donò al Monastero di s. Maria di Zara«, ali ne navodi dokument s tim podatkom, a on nije ni do danas identificiran.

U rimsko doba Dugi otok je bio sigurno nastanjen. Kod sela Luke bilo je rimsko naselje. O tome svjedoči tamo pronađen jedan nadgrobnni cipus s natpisom »*Helviae Saturninae coniugi P. Titienus nepos*«. ²⁶ U Božavskom polju nalazi se jedan starokršćanski sarkofag. O naseljenosti Dugog otoka u rimsko doba svjedoče i rimski grobovi pronađeni u Stivanjem polju blizu Sali. Starinu naselja na Dugom otoku potvrđuju i mnogobrojne kamene gomile po mnogim brdima koje se pripisuju čak keltskom periodu. Svi su ti podaci donekle u suprotnosti s viješću Konstantina Porfirogeneta, koji donosi da je između zadarskih otoka naseljena samo Vrgada. Bez obzira na to kako treba shvatiti tu carevu vijest, koji je inače po općem sudu pouzdan poznavalac terenskih prilika, što se tiče samog Dugog otoka valja istaći da se podatak o njegovoj naseljenosti indirektno potvrđuje i u samom carevu opisu. Pizuch je svakako morao biti naseljen i prije i još u njegovo vrijeme. Samo se tako mogu razumjeti ostaci toga naziva u nekoliko toponima na jugoistočnom dijelu Dugog otoka (Čušćica, Čuška Dunboka, Punta Čuška i sam Čuh).²⁷ To vrijedi i za mnoge druge sačuvane topografske nazive,²⁸ a i mnoge sačuvane riječi materijalne i duhovne kulture, osobito u vezi s pomorstvom i ribarstvom,²⁹ jer bez kontinuiteta u naseljima ne može biti ni kontinuiteta u nazivima.

²¹ Sl. i rom., 128.

²² Sl. i rom., 116.

²³ Sl. i rom., 118.

²⁴ G. Maver, Petar Skok: Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima, Ricerche slavistiche, II, 1953, 184–191.

²⁵ Vj. zem. ark., 1, 253.

²⁶ Sada se nalazi u Arheološkom muzeju u Zadru. Ispor. i Ć. Iveković, Dugi otok i Kornat, Rad JAZU, 245, 267. Zagreb 1928.

²⁷ Sl. i rom., 115.

²⁸ Isp. u Sl. i rom. i u mene: Porijeklo naziva Citorij, Radovi Instituta JAZU, u Zadru, 2, 401.

²⁹ P. Skok. Naša pomorska i ribarska terminologija na Jadranu, Split 1933. (Preštampano iz Jadranske straže, br. 3–12, 1932. i 1–3, 1933. godine.)

PRVI POVIJESNI IZVORI O STANOVNIŠTVU
I NASELJIMA NA DUGOM OTOKU

Prvu određenu vijest o Dugom otoku donosi Konstantin Porfirogenet iz 10. stoljeća u svom znamenitom djelu »De administrando imperio«, u kojem se Dugi otok spominje pod imenom Pizuch (grč. πίζυχ).³⁰ Da je Dugi otok doista bio naseljen u 10. stoljeću, potvrđuje se i pri kraju toga stoljeća,³¹ zatim opet u 11. stoljeću³² i dalje.

Slijedeći kronološki tisućugodišnji vremenski raspon života dugootočkog stanovništva, koliko otprilike obuhvaćaju historijski pisani podaci o Dugom otoku, od K. Porfirogeneta iz 10. stoljeća do naših dana, može se utvrditi činjenica da je Dugi otok i čitavo to vrijeme bio nastanjen i da je na njemu sve to vrijeme živjelo naše, hrvatsko stanovništvo.

Podaci iz dokumenta od 10. stoljeća dalje svjedoče o vrlo intenzivnom životu, kako na zadarskim otocima uopće, tako posebno i na Dugom otoku. Spominju se obradene zemlje, maslinici i vinogradi, lovišta riba i ribari. U toku čitava srednjeg vijeka i kasnije otoci su Zadru od velike koristi,^{32a} a osobito otkad je Zadar 1409. godine definitivno za više stoljeća pripao Veneciji.³³

Sadašnja se dugootočka naselja u historijskim izvorima spominju ovim redom:

Sali se prvi put spominju, ako se daje vjerodostojnost Bianchijevu podatku,³⁴ 1105. godine, inače, prema pouzdanu izvoru, 1289. godine.³⁵ To je gotovo 50 godina ranije (upravo 49) nego je to utvrdio A. M. Strgačić.³⁶

Soline se po Bianchiju³⁷ spominju već 1114. godine, ali dokumenat o tom podatku nije poznat. Inače se Soline ne spominju u najranijim izvorima.

Brbinj je prema sačuvanim podacima najranije zabilježen. God. 1195. spominje se »ecclesia sancti Damiani Berbinei«.³⁸

³⁰ Doc., 404.

³¹ Doc., 25.

³² Doc., 123.

^{32a} Isp. Petricioli, Spomenici, 53.

³³ Stjepan Antoljak, Zadarski katastik 15. stoljeća, Starine JAZU, 42, 371-417, Zagreb 1949.

³⁴ Zara Christiana, II, 77.

³⁵ Vj. zem. ark., I, 253.

³⁶ Ante M. Strgačić, Neka toponomastička i topografska pitanja Dugog otoka, Starohrvatska prosvjeta, II serija, svezak I, 91. (Toponomastička pitanja).

³⁷ »Di questa villa havi memoria in documento del 1114«, Zara Christiana, II, 64.

³⁸ Cd., 2, 274.

Savar se prema do sada poznatim dokumentima prvi put spominje 1279. godine (Terrae positae in Insula magna, videlicet in Sauro.³⁹ U istom se izvoru nalazi spomen o Savru i iz 1300. godine (. . . in Sauro in confinio ecclesiae s. Pelegrini).⁴⁰ Po »Codexu diplomaticusu«⁴¹ Savar se prvi put spominje tek 1337. godine. Tu su godinu kao prvi spomen o Savru prihvatili i Ć. Iveković⁴² i A. M. Strgačić.⁴³

Božava se javlja u listinama 1327. godine (Dono integram medietatem tocius unius vinee mee pro indiviso posite in insula Bosave.⁴⁴

Veli Rat se spominje iste godine kad i Božava (Ego Johannes . . . habitator ad Punctas in Insula magna . . . dono . . .).⁴⁵

Žman se spominje 1341. godine (tres gognaios terre posite in insula Mečani);⁴⁶ to je upravo ovdje naziv za otok. Žman kao naselje zabilježen je 1347. godine (Crescius filius condam N. de loco dicto Mečane Insule magne vendidit . . .).⁴⁷

Luka na Dugom otoku sigurno je zabilježena 1365. godine (Vinea est posita in Insula magna in Valle sancti Stephani).⁴⁸ Vjerojatno se podatak iz 1324. godine »in Luca districtus Jadre« ne tiče dugootočke Luke.⁴⁹

Dragove se po Bianchiju⁵⁰ spominju »in documento del 1432«, ali nam dokumenat nije poznat. Mnogo prije, 1313. godine, spominje se jedan predio Dragova s crkvicom (Terra posita in Insula magna in Dubovića).⁵¹

Zaglav je najmlade naselje na Dugom otoku. Prvi se put spominje 1451. godine. Grgur Mrganić, »civis Jadrensis«, darovao je franjevcima trećorecima »unum locum . . . positum in Insula magna in loco vocato Zaglav«. ⁵²

Prema iznijetim do sada poznatim podacima današnja dugootočka naselja postajala su već u 13. i 14. stoljeću, a neka i ranije. Već u to doba ta su naselja organizacijske jedinice. Imaju svoje crkve i seoske patrone.

³⁹ Naučna biblioteka Zadar, Miscellanea C3b, 10.668.

⁴⁰ Petricioli, Spomenici, 55. i ondje citirana literatura.

⁴¹ Cd., 10, 299, 341.

⁴² Isporedi bilješku br. 26.

⁴³ Isporedi bilješku br. 36.

⁴⁴ Cd., 9, 335.

⁴⁵ Cd., 9, 355.

⁴⁶ Cd., 10, 607.

⁴⁷ Cd., 9, 335.

⁴⁸ Cd., 13, 464.

⁴⁹ Cd., 9, 219.

⁵⁰ Zara Christiana, II, 68.

⁵¹ Cd., 8, 346.

⁵² O. S. Ivančić, Povjestne crtnice o samostanskom III redu sv. o. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glagolice u istoj redodržavi. Sa priložima, Zadar 1910. (str. 6-7).

HRVATSKI TOPONIMI I LEKSEMI U PRVIM PISANIM
IZVORIMA O DUGOM OTOKU

Usporedo su, uz nazive za otok i pojedina naselja, zabilježeni i mnogi nazivi predjela i zemljišnih čestica na Dugom otoku. Ti su nazivi u velikom broju hrvatski, a ako su relikti starijega jezičnog stanja, najčešće su prilagođeni domaćem izgovoru. Evo nekih:

U nazivu *Capisam* (Terra . . . que est in Tilago incipiente ab ecclesia beati Johannis usque ad Capisam) oko 1225. godine⁵³ vjerojatno se krije latinski naziv *Campus sanctum* = grobište. To je, dakle, »kapišan«, kako se i danas po dugootočkim selima kaže za grobište. Na mjestu u Stivanjem polju (koje je dobilo ime po titularu crkvice sv. Ivanu),⁵⁴ gdje se jedino može ubicirati lokalitet *Capisam*, zaista se nalazilo grobište. To su pokazala najnovija iskopavanja.⁵⁵ *Draga* je već čist hrvatski naziv (Terra nostra posita ad lemes que Draga sancti Grisogoni appellatur).⁵⁶ Zabilježena je 1232. godine, a nalazi se na kraju *Krševanjega polja*; to je upravo polje »sancti Grisogoni«. Tako su odreda čisti hrvatski nazivi i ovi lokaliteti: *Stridno polje* (Donamus tres nostras pecias terre . . . positas in Insula magna . . . in loco vocato Stridno pole)⁵⁷ 1287. godine; *Glavočevo polje* (Donamus . . . tres nostras pecias terre . . . positas in Insula magna . . . in Glavočovopole)⁵⁸ 1287. godine; *Čavonjini lazi* (terra . . . in Insula magna in loco vocato Čavognini lasi)⁵⁹ 1296. godine; *Lazi* (item in Lasis)⁶⁰ 1296. godine; *Oparča draga* (kod Čavonjinih laza)⁶¹ 1296. godine; *Dobrinj* (Alia [draga] sub monte Dobrino)⁶² 1296. godine; *Delgo polje* (in Insula magna . . . in loco vocato Delgopole)⁶³ 1296. godine; *Jezero* (terra posita in Insula magna in loco vocato Gesero magno)⁶⁴ 1305. godine; *Smokvica* (terra . . . posita in Insula magna in contrata vocata Smochuiča)⁶⁵ 1307. godine; *Pećinica* (terra . . . posita in Insula magna in contrata vocata Pechiniča,⁶⁶ 1307. godine; *Dubovica* (Terra posita in Insula magna in Duboviča)⁶⁷ 1313. godine; *Kruševo polje* (Cedat . . . [terram] positam in Insula magna in loco vocato

⁵³ Cd., 3, 254.

⁵⁴ Petricioli, Spomenici, 57. i d.

⁵⁵ Iskopavanja je vršio dr I. Petricioli.

⁵⁶ Cd., 3, 359.

⁵⁷ Cd., 6, 590.

⁵⁸ Cd., 6, 590.

⁵⁹ Cd., 7, 250.

⁶⁰ Cd., 7, 250.

⁶¹ Cd., 7, 250.

⁶² Cd., 7, 250.

⁶³ Cd., 7, 257.

⁶⁴ Cd., 8, 110.

⁶⁵ Cd., 8, 146.

⁶⁶ Cd., 8, 146.

⁶⁷ Cd., 8, 346.

Crusovopogle)⁶⁸ 1340. godine *Šipičić* (in Insula Mečani in monte vocato Scipichic)⁶⁹ 1341. godine; [*Velika*] *Gladuša* (sex sortes terre... positas... in loco vocato Magna Gladussa)⁷⁰ 1361. godine; *Kruševac* (in Insula magna in loco vocato Crusieuaç)⁷¹ 1364. godine; *Grusi* (Concessit... gognaios duodecim terre... in loco vocato Lase seu Grusi)⁷² 1368. godine; *Kobiljarat* (in Insula magna in loco Telça et in loco vocato Cobiglarath)⁷³ 1376. godine, itd., itd. Svi su navedeni toponimi ubicirani i identificirani s današnjim odgovarajućim nazivima⁷⁴

Osim apelativa od kojih su nastali neki navedeni toponimi ili su sastavni dijelovi nekih toponima često se apelativi nalaze i samostalno u ispravama, dobivši već u to vrijeme terminološku vrijednost čak i u pisarskoj kancelariji. Donosim ih samo nekoliko: *cesta* (De quirina seu meridie est via magna vocata cesta tendens per Lucam)⁷⁵ 1324. godine; *gaj* (in loco vocato Bosava cum omnibus suis pratis, silvis, gays)⁷⁶ 1341. godine; *ograd* (*Cresius*... de loco dicto Mečane... vendidit... unam suam ogradam terre)⁷⁷ 1347. godine; *v(a)rtal* (in loco vocato... var-tal)⁷⁸ 1366. godine; *laze* (De austro partim sunt montes et partim est laze)⁷⁹ 1376. godine, itd.

Mnogobrojni podaci o našem žvlju na Dugom otoku već u 12, 13. i 14. stoljeću potiču na mišljenje da je Dugi otok morao biti naseljen našim etničkim elementom i koje stoljeće prije zabilježenih podataka jer se konsolidacija prilika u korist hrvatskog žvlja na tako isturenom terenu, okruženom stanovništvom superiornije civilizacije i kulture, nije mogla izvršiti odjednom. Na taj se način i posredno dokazuje da prodiranje našega žvlja na zadarske otoke i posebno na Dugi otok treba svakako terminirati već u 10. stoljeće. To je, dakle, otprilike vrijeme kad je živio i pohodio Dalmaciju Konstantin Porfirogenet. U njega, istina, nema direktnih vijesti o naseljenosti zadarskih otoka, pogotovu ne našim etničkim elementom, ali ako se prihvati Strgačićevo mišljenje⁸⁰ da carevu grafiju $\rho\rho\epsilon\beta\epsilon\nu\omega$ treba čitati $\rho\rho\epsilon\beta\epsilon\nu\omega$ (jer da je »lako u grčkoj kapitali zamijeniti $\tau\alpha\upsilon$ i $\gamma\acute{\alpha}\mu\mu\alpha$) i da je Porfirogenet »u tom obliku predao izgovor ondašnjih starih Hrvata, kako su oni onda nazivali današnji Kornat«, dakle Greben, Grebeni, Grebena ili sl., a to uz neke rezerve donosi i Skok,⁸¹ onda bi u carevu opisu bio još jedan posredni

⁶⁸ Cd., 10, 521.

⁶⁹ Cd., 10, 607.

⁷⁰ Cd., 13, 103.

⁷¹ Cd., 14, 11.

⁷² Cd., 14, 129.

⁷³ Cd., 15, 244.

⁷⁴ Ispor. Sl. i rom.; Toponomastička pitanja; Spomenici; i u mene: Porijeklo naziva Čitorij, Rađovi Instituta JAZU u Zadru, 2. 401-412, Zagreb 1955.

⁷⁵ Cd., 9, 219.

⁷⁶ Cd., 10, 627.

⁷⁷ Cd., 11, 365.

⁷⁸ Cd., 13, 574.

⁷⁹ Cd., 15, 244.

⁸⁰ Toponomastička pitanja, 80.

⁸¹ Sl. i rom. i druga literatura citirana u Sl. i rom.

podatak o naseljenosti zadarskih otoka već u polovini 10. stoljeća, i to o naseljenosti našim, hrvatskim etničkim elementom. Prvi naši, vjerojatno malobrojni, naseljenici na zadarskim otocima i posebno na Dugom otoku bili su odreda stočari, ribari i ratari u službi zadarskih posjednika i vlasnika stada i ribolovnih sredstava⁸² pa i nisu specijalno predstavljala predmet careva vojno-strategijskog interesa. Naselivši se jednom na Dugom otoku (kao i na drugim zadarskim otocima) naš se etnički elemenat na njemu trajno zadržao i, kako pokazuju citirani podaci iz 12, 13. i 14. stoljeća, bio na njemu već u to vrijeme ako ne jedini, a ono osnovni etnički elemenat, premda i dalje u službi i ovisan od svojih zadarskih gospodara. No u to je vrijeme već pohrvaćen i sam Zadar. Ispor. podatak iz godine 1177. po kojemu Zadrani dočekuju papu Aleksandra III pjevajući »cum immensis laudibus et canticis altisone resonantibus in eorum sclavica lingua«.⁸³

5

HRVATSKI ANTROPONIMI U PRVIM PISANIM
IZVORIMA O DUGOM OTOKU

U toku stoljeća naš je živalj na Dugom otoku brojčano narastao, čini se, uglavnom prirodni priraštajem. Nove imigracije počinju se tek u 15. i 16. stoljeću. U vezi su s općim pomicanjem našega stanovništva uzrokovanim turskim nadiranjem u naše krajeve. No dok se nazivi predjela i zemljišnih čestica češće spominju u starijim dokumentima (ispor. naprijed u ovom radu), o dugootočkim stanovnicima ima relativno malo podataka. Podaci o kupnji i prodaji (a ti su najbrojniji) uglavnom se tiču zadarskih vlasnika. U »Codex diplomaticus« nalaze se samo nekoliko prezimena za koja je naznačeno da pripadaju dugootočkim stanovnicima. Evo neka od njih: *Petrić* (Manifestum facio ego Andreas Petriçe quod accepi a te Damiano... terram... que est in Tilago)⁸⁴ oko 1225. godine; *Longinović* (Prodanus Longinouic uilanus monasterii sancti Grisogoni de Berbegno dedit... Marino filio suo... uineam... positam in Insula magna in loco vocato Sauro)⁸⁵ 1337. godine; *Vuričković* (Domina soror Lipa... et cetera sorores... concesserunt Vecheche Gresani Vurichouich uillano... in Insula magna in loco uocato Vamp-sane (va Mžane) circa tres gognaios terre)^{85a} 1341. godine; *Kalebović* (Millessia Calebouich de Insula magna)⁸⁶ 1377. godine.

⁸² Ispor. npr. već citirano mjesto u Račkoga, Doc., 123., oko 995. godine.

⁸³ Farlati, Illyric. Sacr., V, Venetiis 1775, 60. Citirano prema Strgačiću, Papa Aleksandar III u Zadru, Radovi IJAZU u Zadru I, 153-187.

⁸⁴ Cd., 3, 254.

⁸⁵ Cd., 10, 299.

^{85a} Cd., 10, 647.

⁸⁶ Cd., 15, 246.

Ako se u ispravama i spominju dugotočki stanovnici, oni se češće nazivaju samo po imenu s naznakom očeva (katkad i materina) imena (sistem filijacije). To neposredno dokazuje da se u 13. i 14. stoljeću i nije još bio dovoljno ustalio patronimički sistem. Evo nekoliko takvih imena: *Radica* (Transacto tibi Radiçe uxori mee integram medietatem tocius unius vinee mee . . . posite in insula Bosave)⁸⁷ 1327. godine; *Krešo sin pok. Nikole* (Cresius filius condam Nicolai de loco dicto Meçane Insule magne)⁸⁸ 1347. godine; *Vid pok. Radoslava* (Vitus condam Radoslavui habitator loci dicti Meçane Insule magne)⁸⁹ 1347. godine; *Marin pok. Stipana Mužine* (Marinus condam Stephani Muçini)⁹⁰ 1359. godine; *Stanko sin pok. Stojšše i Deša njegovu žena* (Tradidit Stanco, filio condam Stoysce de Insula magna . . . et desse eius uxoris . . . unam suam vineam in Insula magna in Valle sancti Stepfani)⁹¹ 1365. godine; *Dragoslav pok. Priboja zvanog Medvid* (Concessit jure pastinationis ad pastinandum Dragoslauo condam Priboy dicto Meuid(!)⁹² 1368. godine; *Ivan pok. Perçine* (Dedit . . . Iuani condam Percini de Insula magna . . .)⁹³ 1376. godine.

Uz neka se imena mjesto prezimena ili imena roditelja donose i lični nadimci kao glavni podatak za identificiranje osobe. Evo nekih nadimaka: *Mrdeša* (Concedimus . . . tibi Johanni dicto Merdesce . . .)⁹⁴ 1305. godine; *Kranota* (Domina soror Lipa, abbatissa . . . concessit ad pastinandum Cranota, filio Johannis, habitatori in Insula magna tres gognaios terre posite in insula Meçani)⁹⁵ 1341. godine; *Mužina* (Marinus condam Stephani Muçini)⁹⁶ 1359. godine; *Medvid* (Concessit jure pastinationis ad pastinandum Dragoslauo condam Priboy dicto Meuid(!)⁹⁷

6

NOVE MIGRACIJE I NJIHOV UTJECAJ NA ETNIČKE I
JEZIČNE PRILIKE NA DUGOM OTOKU

Više podataka o patronimicima na Dugom otoku imamo iz 15. stoljeća. Sačuvani su u notarskim spisima u Historijskom arhivu u Zadru. Prema Indeksu tih spisa⁹⁸ na Dugom otoku se u 15. stoljeću spominju ova prezimena: *Jukić* 1449. godine u Salima, *Juranov* 1452. godine u

⁸⁷ Cd., 9, 335.

⁸⁸ Cd., 11, 365.

⁸⁹ Cd., 11, 366.

⁹⁰ Cd., 12, 564.

⁹¹ Cd., 13, 464.

⁹² Cd., 14, 129.

⁹³ Cd., 15, 244.

⁹⁴ Cd., 8, 16. I danas se jedan predjel kod Sali zove »Mrdešin«.

⁹⁵ Cd., 10, 607.

⁹⁶ Cd., 12, 564.

⁹⁷ Cd., 14, 129.

⁹⁸ Estratti dei Repertorii degli atti di notarii di Zara, I-XX N° 233, HAZ.

Žmanu, *Tomašić* i *Mrgašić* 1470. godine u Zaglavu, *Baldović* »Vlah« 1470. godine u Salima, *Rebac* 1471. godine u Brbinju, *Jelek* i *Jurjević* 1474. godine u Žmanu, *Jadrijević* zvan *Rudičić* (danas *Rudić*) 1476. godine u Salima, *Smiljanić* 1477. godine u Salima, *Buzinić* 1487. godine u Žmanu, *Vidulić* 1488. godine u Salima (danas su *Vidulići* u Žmanu), *Ljiljanić* 1492. godine u Salima, *Orlić* 1497. godine u Salima.

Pravo obilje podataka o prezimenima i stanovništvu na Dugom otoku imamo od 16. stoljeća dalje. Najvažniji su izvor za njihovo proučavanje sačuvane glagoljske matice (1565–1810)⁹⁹ na zadarskim otocima. One sadržavaju i dragocjenih indirektnih podataka o raznim migracijskim skupinama, o raznim izbjeglicama i pojedinačnim došljacima s kopna. Prema tim i drugim izvorima i zapisima (i natpisima) saznajemo da su u općem kretanju stanovništva, uzrokovanim turskim prodorom, na zadarsko područje pa i na zadarske otoke često dospjeli pojedinci ili skupine i iz udaljenijih naših krajeva, pa čak i stranci.

Ispred Turaka počeli su se žitelji Bosne i Hercegovine i zagorske Dalmacije sklanjati na područje mletačke Dalmacije, pa i na otoke. Bježanje stanovnika na zadarske otoke osobito je učestalo nakon provale turske vojske na zadarski teritorij 1468. godine, koja je do 1570. godine zauzela liniju Islam – Zemunik – Vrana.¹⁰⁰ U lokalnim izvorima, a osobito u pučkoj tradiciji, najčešće se svi novi doseljenici nazivaju »Bosanci« ili »Bošnjaci«, iako su se u najviše slučajeva na zadarske otoke naseljavali žitelji s obližnjeg kopna, ali je među njima sigurno bilo i dosta potomaka doseljenika iz Bosne i Hercegovine i ostalog dijela Dalmacije. Došljaci s istoka (otpreko Dinare) bili su Hrvati štokavskog govora, šćakavci, ikavskog izgovora i nove akcentuacije. Po tome su se razlikovali od stanovnika starinaca, koji su bili čakavci. Seljenje je potrajalo kroz nekoliko naraštaja, a rezultat je bio razmjerno velik broj novih doseljenika. Ti su se doseljenici nastanili ili sami ili su se pomiješali sa starijim čakavcima, kojima su u većoj ili manjoj mjeri nametnuli svoj govor, upravo svoje »što« i novu akcentuaciju, jer je u tome između njih postojala bitna govorna razlika. Iz takva mješovita sastava potječe i najveći broj novih doseljenika s kopna na zadarske otoke, pa i na Dugi otok (u 16. i 17. stoljeću). To nije bez utjecaja na etnički sastav dugootočkog stanovništva i govor Dugootočana, ali budući da novi doseljenici nisu dolazili u većim i kompaktnijim skupinama, nisu mogli bitno izmijeniti osnovnu strukturu starinačkog dugootočkog stanovništva i znatnije poremetiti čakavski govor starinaca. Za taj su period karakteristična mnoga prezimena iz glagoljskih matrica i godara koja se ne spominju u starijim izvorima, a moglo se utvrditi da se nalaze i u nekim mjestima na kopnu, a neka čak i u Bosni i Hercegovini.¹⁰¹

⁹⁹ Popis glagoljskih kodeksa sa zadarskog područja objavljen je u *Starinama JAZU* 42, 43. i 47. (Cvitanović, Filipi, Strgačić, Vlasanović).

¹⁰⁰ Angelo de Benvenuti, *Storia di Zara*, I, 57. i 116, Milano 1944.

¹⁰¹ Podatke sam uzimao iz lokalnih izvora i iz rukopisne radnje V. Cvitanovića, Bošnjaci i Hercegovci – doseljenici na području zadarske nadbiskupije od XV stoljeća do danas. U toj je radnji i dokumentacija o raširenosti tih prezimena na naznačenom teritoriju. Srdačno zahvaljujem V. Cvitanoviću za pružene podatke.

Sali: *Banić* 1505. god., *Mu(h)in* 1517. god., *Divković* 1542. god., *Sandaljić* 1548. god., *Puhov* i *Rančić* 1571. god., *Pulonić* 1592. god., *Filipović* i *Bos(i)na* 1614. god., *Uskok* 1617. god., *Šutić* 1618. god., *Marasović* 1618. god., *Fatović* 1625. god., *Babić* 1634. god., *Stipčić* i *Šarić* 1635. god., *Carov* 1650. god., *Beg* 1660. god., *Burin* 1670. god. i dr.¹⁰²

Zaglav: *Ramov* i *Šešelja* 1605. god., *Jurinov* i *Kosirov* 1630. god., *Čuka* 1640. god., *Vučinović-Vuković* 1655. god., *Bogdanić* 1699. god. i drugi.¹⁰³

Žman: *Radinić* 1502. god., *Belaić* 1566. god., *Bogdanić* i *Frletić* 1607. god., *Matijašev* 1640. god., *Čuka* 1645. god., *Banov* 1666. god., *Didović* 1690. god. i dr.¹⁰⁴

Luka: *Županić* i *S(a)tulić* 1508. god., *Hrvatinić* 1509. god., *Fatović*, *Matešić* i *Perković* 1510. god., *Vlahović* 1587. god., *Banina*, *Bačić*, *Bolič* i *Čičić* 1662. god. i dr.¹⁰⁵

Savar: *Stoičić* 1511. god., *Barić*, *Banov*, *Bujas*, *Božulić*, *Bradačić*, *Drag(an)ić* 1573. god., *Fatović* 1594. god., *Juranov-Hajdukov* i *Letinić* oko 1602. god., *Vladić* 1604. god. i dr.¹⁰⁶

Brbinj: *Draganić* 1573. god., *Matučić* 1579. god., *Cvitulić* 1591. god., *Lucić* 1594. god., *Fatović* 1601. god., *Baušević*, *Rančić*, *Salinović* i *Živković* 1602. god., *Vlahović* 1604. god., *Sandaljić* 1605. god., *Filipović* 1609. god., *Mičić* i *Piculić* 1610. god. i dr.¹⁰⁷

Dragove: (U Dragovama postoji i danas tradicija da su se njihovi predci doselili »iz Vidovčeva u Bosni«. Iz toga bi izlazilo da se u Dragove naselila jedna kompaktnija skupina doseljenika. Za kronologiju je važno napomenuti da su 1473. god. došli »Cetinjani« u Olib, u Lukoran su stigli »Turci« oko 1528. god. Kršćansko stanovništvo koje se doseljavalo ili bježalo iz turskih krajeva zvalo se »uskocima«, »prebježima«, pa čak i »Turcima« ili »Vlasima«.¹⁰⁸ Može se misliti da su »Bosanci« stigli u Dragove između tih graničnih godina, negdje oko 1500. god.). Nova su prezimena: *Fizulić*, *Lucijan*, *Maletić*, *Matulić*, *Milišić* 1525. god., *Božaić*, *Dragočić* i *Filipović* 1598. god., *Petras*, *Vidučić* i *Vidović* 1686. god. i dr.¹⁰⁹

Božava: *B(r)atinić-Batković-Bačoka*, *Hrvatinić*, *Pešušić* i *Peroš* u 17. stoljeću.¹¹⁰

Soline: *Aničić*, *Belić*, *Bubało*, *Carić*, *Pešušić*, *Maletić* i dr. u 17. stoljeću.¹¹¹

¹⁰² Iz glagoljskih matica i godara u Salima.

¹⁰³ Iz glagoljskih matica u Salima i godara u Zaglavu. Pretežno su u Zaglav dolazili žitelji na posjede samostana sv. Mihovila, koji je sagrađen zadužbinom Jurja Mrginića 1451. godine. Ispor. bilj. 52.

¹⁰⁴ Iz glagoljskih matica i godara u Žmanu.

¹⁰⁵ Iz godara u Luci i Starina JAZU, 42, 282-318.

¹⁰⁶ Iz glagolj. matica u Brbinju i godara u Savru.

¹⁰⁷ Iz glagolj. matica u Brbinju i godara u Savru.

¹⁰⁸ F. Šišić, Pregled povijesti hrvatskog naroda, Zagreb 1916, 190-192.

¹⁰⁹ Iz glagolj. matica i godara u Dragovama.

¹¹⁰ Iz glagolj. matica i godara u Božavi.

¹¹¹ Iz godara u Solinama.

Veli Rat: *Gregorić* 1508. god., *Čičić* 1610. god., *Maletić* 1681. god., *Vidov* 1690. god., *Ugarković* 1698. god., *Frakić* 1700. god. i dr.¹¹²

Osim stanovnika za koje se, više ili manje pouzdano, može pretpostaviti da su se doselili na otoke s obližnjeg kopna, a neki od njih posredno i iz krajeva otpreko Dinare, u glagoljskim se maticama i drugim lokalnim izvorima nalaze mnogi indirektni podaci i o raznim izbjeglicama iz drugih nekih naših krajeva, pa i iz drugih zemalja. Grci se spominju u glagolj. maticama u Lukoranu, Banju i Filipjakovu. Iz Crne Gore spominju se Uglešići u Božavi i Velom Ratu i Orovići u Velom i Malom Ižu. O Radi Crnogorcu spomen je u Žmanu (Godine 1638. »... krizma u crikvi svetoga Ivana u Žmanu hćer Rade Crnogorca«).¹¹³ Došljaka (povratnika) ima i iz Istre. God. 1754. u Pakoštanima se spominje »Istranin« Šikić, koji se od god. 1756. piše »Kranjac«. To bi značilo da »Kranjac« može označavati i Istranina. »Kranjac« se spominje u glagolj. maticama u više mjesta (Silba, Olib, Dračevac), nadimak »Kranjac« (»Kranjčević«) imaju Medanići u Malom Ižu, grana porodice Aunedi u Salima i Mirkovići u Velom Ratu.¹¹⁴ Napokon, doseljavalo se i nešto Talijana, u kompaktnijoj skupini jedino u saljski Porat.

7

O UVJETIMA FORMIRANJA ETNIČKE I DIJALEKATSKE
POSEBNOSTI U SALJSKOM PORTU

Kad se u povijesnim izvorima sve do 16. stoljeća spominju Sali kao naselje, onda je to upravo današnje SELO. Ono se nalazi nešto podalje od mora, zaklonjeno brežuljcima Ranjkovicom i Vršakom. Glavna luka za Sali bila je tada Salšćica (u nekim se izvorima piše Slašćica), dakle: saljska luka, kao što je Zma(n)šćica žmanska luka, Brbi(n)šćica brbinjska luka, itd. U današnjem je izgovoru Šašćica.

U 16. stoljeću osnovano je navodno u Piškero (Kornat) jedno tal. ribarsko naselje. Po nekoj tamnoj legendi to su naselje porušili uskoci (ili gusari?), a stanovništvo se sklonilo u luku blizu Salšćice. Novi doseljenici nisu dali toj luci posebno ime, nego su je stali nazivati svojim jezikom – Porto. Tako je nastao Porat, koji se u prvo vrijeme naziva Porto di Sale ili, za razliku od starije saljske luke Salšćice, Porto nuovo di Sale. Među obiteljima Porta jedna (Basioli, u pučkom govoru Bažjoli ili Bažjolovi) navodno još i danas ima ključ nekadašnje kuće u Piškero. Tamo još i danas postoje ruševine nekadašnjeg naselja. Evo nekih prezimena tal. doseljenika u saljski Porat (od kojih su neki došli i u 17. stoljeću i kasnije): *Guerini*, *Piasevoli*, *Petricioli*, *Lorini*, *Aunedi*. Među najimućnijim i najuglednijim pridošlicama bili su Guerini. Na crkvi sv. Nikole na Portu zabilježena je godina 1595. i ime H. Iarija Gueri-

¹¹² Iz godara u Velom Ratu.

¹¹³ Glagoljska matica, I. 176.

¹¹⁴ Prema podacima iz citirane radnje V. Cvitanovića (ispor. bilj. 101).

nija, koji je crkvicu dao sagraditi. I »gušterna« najstarije kuće na Portu (danas »Crikvena kuća«) ima inicijale H. G. Dakle je i »gušternu« dao sagraditi Hilario Guerini. Sin Hilarijev Guerini Guerini sagradio je 1641. drugu veliku kuću (i na obje postavio obiteljske ambleme). To je današnja »Frančeskinova kuća«. Neke obitelji iz Porta imale su svoje posjede (i kuće) i u Zadru. Guerini su u Zadru imali i svoju grobnicu.

Naseljenici na Portu nastavili su se i dalje baviti ribarstvom kao glavnim svojim zanimanjem i izvorom prihoda. Kroničari govore o neobično velikom broju ribarskog pribora i o veoma obilnoj lovinu. Samo je u Salima u prvoj polovici 16. stoljeća (oko 1525) bilo 60 trata potegača.¹¹⁵ Velike se lovine ribe u to vrijeme imaju zahvaliti obilju pojave ribe, ali i jednoj novosti u historiji ribarstva, koja je upravo revolucionirala način ribolova, osobito male plave ribe. Tu je novost proveo 24. ožujka 1524. Šimun pok. Krezula de Cedolinija. Kroničari ne govore potanje o toj novosti, ali se misli da se radi o ljetnom ribolovu s velikim mrežama potegačama pomoću svjetla od luči.¹¹⁶ To je počelo na saljski Porat privlačiti i stanovnike s obližnjih, više ugroženih otoka, a naročito s kopna. Tako se postepeno stvarala jezgra hrvatskog etničkog elementa i na Portu (npr. *Raljevići* najrazgranatije prezime u Salima, *Milini*, *Milići*, *Filipi*), ali donekle različita od hrvatskih starinaca u Selu i u drugim dugootočkim mjestima. Zbog zajedničkog života Portulana i Seljana u Salima sve više nestaju te razlike, neke na račun portulanskog, a neke na račun seljanskoga govornoga tipa.

Još ima da se nešto kaže o sudbini talijanskog etničkog elementa na Portu. Talijanski žitelji u stalnom dodiru i okruženi hrvatskim stanovništvom postepeno su primali značajke, obilježja i govor svojih sumještana i tako se pohrvaćivali. Ipak se proces pohrvaćivanja nije vršio ni približno tako brzo kakve su bile geografske i etnološke mogućnosti i pogodnosti. Najveća zapreka u tom procesu bila je neposredna blizina i ovisnost od Zadra, gdje su neki talijanski žitelji imali svoje posjede i kuće, neki tamo boravili i duže vrijeme, a imali su i zaštitu talijanaških vlasti u Zadru. Konačni i relativno brzi proces pohrvaćivanja talijanskih žitelja Porta izvršen je u vrijeme njegova ekonomskog slabljenja. Kad su i ti stanovnici Sali uzeli u vlastite ruke motiku i kad su sami počeli gajiti stoku (pretežno ovce), približili su se time po načinu života i rada hrvatskim stanovnicima Porta i Sela i tako se definitivno pohrvatili. Taj je proces započeo pri kraju 18. stoljeća, a dovršio se u 19. stoljeću.¹¹⁷

¹¹⁵ HAZ, Spisi bivšeg samostana sv. Krševana u Zadru, kaps. XIV, br. 256.

¹¹⁶ J. Basioli, Ribolov u Kornatskom arhipelagu nekad i sad, Morsko ribarstvo, 2, 45, 1956.

¹¹⁷ Zahvaljujem Saljaninu dru I. Petricioliju, koji me je upozorio na nekoliko podataka o predmetu iz ovoga rada, a osobito sam mu zahvalan za neke podatke o saljskom Portu, koji su njemu dobro poznati, pogotovu zato što posjeduje stari obiteljski arhiv s mnogim zapisima iz prošlosti Sali.

Résumé

LES CONTRIBUTIONS AUX RECHERCHES SUR L'ÎLE DE DUGI OTOK

Le but principal de l'étude présente consiste à donner d'une manière la plus courte un aspect succinct sur les conditions culturelles et historiques concernant l'île de Dugi otok. C'est pour cette raison que l'étude comprend aussi les problèmes qui ont été discutés déjà dans la science. Ces problèmes sortent ainsi de leur isolation et entrent dans le système organique d'un coup d'oeil sommaire et ils obtiennent ainsi une révision nouvelle et une place dans la rangée chronologique des changements qui ont eu lieu sur l'île de Dugi otok pour la période de quelques milliennaires.

L'étude énumère d'abord toutes les données concernant les appellations historiques de cette île (il y en a en tout 16). Ensuite, on y parle sur les conditions à Dugi otok qui ont avancé les premiers documents, ce qui est exécuté à la base des restes de la culture matérielle et spirituelle. Suit une analyse des premiers documents historiques concernant les habitants et la colonisation, en commençant depuis le 12-ème siècle. On apporte les toponymes et les lexèmes retrouvés dans l'anthroponymie des documents. Les données multiples concernant notre peuple qui habitait l'île de Dugi otok aux siècles XII, XIII et XIV nous incitent à constater que cette île devait être peuplée par notre peuple déjà quelque siècle qui précède les premiers documents écrits étant donné que la consolidation des conditions ethniques en faveur du peuple croate ne pouvait pas s'opérer d'un coup, dans un terrain à la frontière la plus écartée et dans un encerclement d'une population protégée par une civilisation supérieure.

La population de Dugi otok se maintenait jusqu'au 15-ème siècle au moyen d'une reproduction naturelle, et depuis cette époque, en connexion étroite avec les irruptions turques dans notre pays, commence à arriver aussi sur l'île de Dugi otok, individuellement et par groupes, la population provenant de la Dalmatie côtière. C'est ce qui ne fut pas sans influence pour la structure ethnique et pour le parler des habitants de Dugi otok. Tout de même, étant donné que les colons nouveaux n'arrivaient pas par groupes plus grands et d'une manière plus compacte, ils ne pouvaient pas d'une manière essentielle changer la structure de base de la population primitive de Dugi otok et bouleverser en même temps d'une manière plus considérable le parler čakavien de la population aborigène. L'influence la plus accentuée est remarquée à Porat près de Sali. C'est à Porat que sont venues aussi quelques familles italiennes, mais elles aussi jusqu'aujourd'hui sont complètement croatisées.